

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 stycznia 2010 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Ewa Klimowicz – Przygódzka
Sędzia SA – Ewa Zalewska
Sędzia SO (del.) – Beata Waś
Protokolant: – sekr. sądowy Ewelina Murawska

po rozpoznaniu w dniu 13 stycznia 2010 r. w Warszawie
na rozprawie
sprawy z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i
Konsumentów
przeciwko Toya Sp. z o.o. w Łodzi
o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone
na skutek apelacji pozwanego
od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony
Konkurencji i Konsumentów
z dnia 17 marca 2009 r.
sygn. akt XVII AmC 238/08
I oddała apelację,
II zasądza od Toya Sp. z o.o. w Łodzi na rzecz Prezesa Urzędu Ochrony
Konkurencji i Konsumentów 270 zł (dwieście siedemdziesiąt złotych)
tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Na oryginale właściwe podpisy.
Za zgodność z oryginałem stwierdzam
Sekretarz Sądowy

UZASADNIENIE

Powód – Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w dniu 20 listopada 2008 r. wniósł pozew, w którym domagał się uznania za niedozwolone i zakazania stosowania przez pozwaną „Toya” sp. z o.o. z siedzibą w Łodzi w obrocie z konsumentami postanowienia zawartego we wzorcu umownym o treści: „W przypadku zawarcia umowy na czas określony, umowa po upływie tego okresu obowiązuje nadal przez czas nieokreślony, a Abonament za Usługi będzie zgodny z aktualnymi cennikami” - § 4 ust. 3 Regulaminu.

Pozwana w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie na jej rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 17 marca 2009 r. Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał za niedozwolone i zakazał „Toya” spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Łodzi stosowania w umowach z konsumentami postanowienia wzorca umownego o treści: „W przypadku zawarcia umowy na czas określony, umowa po upływie tego okresu obowiązuje nadal przez czas nieokreślony, a Abonament za Usługi będzie zgodny z aktualnymi cennikami”, ponadto zarządził publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt „Toya” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Łodzi, a także obciążył pozwaną kwotą 600 złotych tytułem wpisu stałego od pozwu oraz zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 360 złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów ustalił i zważył, że pozwana spółka – „Toya” sp. z o.o. z siedzibą w Łodzi wykorzystywała w obrocie z konsumentami wzorzec umowny o nazwie „Regulamin korzystania z usług Toya”. Treść tego dokumentu dawała podstawy do ustalenia, że jest to typowy wzorzec umowny. Został w całości przygotowany przez pozwaną, zawarte w nim zostały wszystkie zasadnicze postanowienia umowne stanowiące jego *essentialia negotii*. W tym wzorcu znajduje się zakwestionowane w pozwie postanowienie umowne. Odnosząc się do stanowiska pozwanego, zgodnie z którym nie stosuje on już wzorca zawierającego kwestionowane

postanowienie oraz że nie zawiera już umów na czas nieokreślony Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał, że okoliczności te nie mają wpływu na rozstrzygnięcie – pozwany nie wykazał bowiem, że zaprzestał stosowania postanowienia na 6 miesięcy przed wniesieniem powództwa, a tylko taka okoliczność uzasadniałaby oddalenie powództwa na zasadzie art. 479³⁹ k.p.c. Ponadto praktyka stosowania bądź niestosowania określonych postanowień nie ma znaczenia przy dokonywaniu abstrakcyjnej kontroli postanowienia dokonywanej przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Wskazane przez powoda konsekwencje wypowiedzenia umowy zawartej na czas określony, wynikające z innych niż oceniane postanowień wzorca umowy (§ 17.1, 17.4), takie jak konieczność ponoszenia dodatkowych opłat itd. odnoszą się do szczególnych sytuacji, w których abonent korzystał z promocji, bądź sytuacji, w której nie dotrzymano warunków umowy. Postanowienia te nie odnoszą się w sposób bezpośredni do ocenianej klauzuli, w związku z czym, z uwagi na charakter prowadzonego postępowania, pozostają bez znaczenia dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy.

Dla rozstrzygnięcia sprawy, tj. oceny zakwestionowanego postanowienia pod kątem abuzywności, istotne jest stwierdzenie, czy konsument ma prawo do złożenia oświadczenia woli, które wstrzymuje automatyczne przekształcenie umowy zawartej na czas określony w umowę zawartą na czas nieokreślony. Bez wątplenia bowiem istnienie takiego uprawnienia jest warunkiem koniecznym dla uznania zastrzeżenia o automatycznym przedłużeniu umowy za dopuszczalne. Bezsporne jest w sprawie, że wzorzec nie zawiera postanowienia, które przyznawałoby konsumentowi prawo składania oświadczenia wstrzymującego automatyczne przedłużenie umowy, a w konsekwencji wygaśnięcie umowy z upływem okresu, na jaki została zawarta. Wprawdzie w praktyce zdarzały się sytuacje, kiedy to konsumenci przed upływem terminu, na jaki umowa została zawarta, składają oświadczenie o braku z ich strony woli dalszego jej kontynuowania. Jednakże okoliczność ta nie podważa prawidłowości oceny o abuzywnym charakterze omawianej klauzuli, gdyż w treści jej brak jest wyraźnego zapisu uprawniającego konsumenta do złożenia oświadczenia przeciwnego.

Pozwany nie kwestionował, że wzorzec *expressis verbis* nie zawierał postanowienia takiej treści. Wywodził natomiast, że konsument posiada takie uprawnienia na podstawie innych zapisów regulaminu – wskazuje, że zapewnione jest ono przez możliwość wypowiedzenia umowy zawartej na czas oznaczony. Podnosił, że konsumenci mają świadomość, że zawsze mają prawo wypowiedzieć umowę. Sąd ochrony Konkurencji i Konsumentów ustalił, że w istocie konsumenci mają prawo do wypowiedzania umów zawieranych na czas oznaczony. W ocenie Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów możliwość wypowiedzenia umowy nie jest równoznaczna z możliwością złożenia oświadczenia wstrzymującego automatyczne przekształcenie umowy. Uprawnienie do wypowiedzenia umowy nie może być traktowane jako równorzędne do uprawnienia do złożenia oświadczenia przeciwnego. Wypowiedzenie umowy jest bowiem odrębną instytucją, a osiągnięcie tego samego skutku w postaci wygaśnięcia umowy, w tej formie jest bardziej dolegliwe i skomplikowane dla konsumenta niż proste oświadczenie o braku woli kontynuowania umowy. Wiąże się m. in. z koniecznością zachowania okresu wypowiedzenia, a w konsekwencji ponoszenia dodatkowych opłat w tym okresie.

Okoliczność, że regulamin przewiduje możliwość wypowiedzenia umowy, w żadnym razie nie zmienia faktu, że pozwany stosuje postanowienia o automatycznym przekształcaniu umowy zawartej na czas określony w umowę zawartą na czas nieokreślony, nie przewidując przy tym możliwości złożenia oświadczenia przeciwnego, skutkującego wygaśnięciem umowy z upływem okresu, na jaki została zawarta. Takie ukształtowanie umowy jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumentów – stanowi zatem niedozwolone postanowienie umowne. Ponadto, zgodnie z art. 385³ pkt 18 k.c. samo zastrzeżenie rażąco krótkiego terminu dla złożenia oświadczenia o nieprzedłużaniu umowy terminowej jest niedozwolone, w niniejszej sprawie pozwany zaś nie zastrzegł w ogóle, że złożenie oświadczenia tej treści jest możliwe – wzorzec umowy nie przyznaje takiego uprawnienia konsumentowi. Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów nie podzielił także stanowiska pozwanej, według której charakter zawieranych umów, należących do drobnych bieżących spraw życia codziennego, oraz niewysoki poziom ponoszonych opłat, wykluczają możliwość przyjęcia, że naruszenie interesów

konsumentów miało charakter rażący. Zdaniem Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów ocena stopnia naruszenia interesów konsumentów uwzględniać powinna w pierwszej kolejności okoliczność, że istotne uprawnienia konsumentów zostały wyłączone. Istotność uprawnień, których abonenci zostali pozbawieni, w kontekście stosunku zobowiązaniowego, przesądza o rażącym naruszeniu ich interesów.

Apelację od powyższego wyroku wywiodła pozwana, zaskarżając wyrok w całości i zarzucając:

I. naruszenie prawa materialnego przez:

a. błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie

- art. 65 k.c. w drodze oparcia się wyłącznie na literalnej wykładni treści umowy;

- art. 385¹ § 1 k.c. w drodze uznania, że brak naruszenia interesu konsumenta pozostaje bez znaczenia dla uznania postanowienia za niedozwolone;

b. niezastosowanie ustawy z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za produkt niebezpieczny, a w szczególności jej art. 8;

c. naruszenie art. 385¹ § 1 k.c. przez przyjęcie, że postanowienie będące przedmiotem postępowania spełnia wskazane w tym przepisie przesłanki i stąd jest klauzulą niedozwoloną

II. Sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału przez przyjęcie, że:

- w sprawie właściwym jest postępowanie określone w rozdziale III działu IVa Kodeksu postępowania cywilnego, gdy w sprawie trybem właściwym mógłby być jedynie dział IV ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów;

- „Toya” nie zawiera umów na czas nieokreślony oraz w konsekwencji ustalenie, że „Toya” zawiera umowy na czas określony;

- przedmiotowa klauzula umowna narusza interesy konsumenta, a naruszenie ma charakter rażący;

- przedmiotowa klauzula umowna jest sprzeczna z dobrymi obyczajami;

- przedmiotowa klauzula umowna nie ma charakteru prokonsumenckiego;

- konsument jest pozbawiony uprawnień do złożenia oświadczenia o braku woli przekształcenia umowy, a „Toya” nie przyjmuje i nie uznaje oświadczeń o braku woli przekształcenia umowy.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego za obie instancje, według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację powód wniósł o oddalenie apelacji w całości oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów i uznaje je za własne. W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy dokonał także właściwej oceny prawnej ustalonego stanu faktycznego sprawy.

Przed rozważeniem zarzutów apelacji dotyczących naruszenia prawa materialnego odnieść się należy do zarzutu niedopuszczalności rozpoznania niniejszej sprawy w postępowaniu sądowym według przepisów o postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych. Skarżąca podniosła, że powód winien przeprowadzić postępowanie, o którym mowa w dziale IV ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów. Innymi słowy skarżąca zarzuciła niedopuszczalność drogi sądowej w niniejszej sprawie. Zarzut ten jest chybiony, gdyż zgodnie z art. 25 zdanie 2 powołanej ustawy jej przepisów nie stosuje się do spraw o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone. Ponadto zgodnie z art. 479³⁶ k.p.c. sprawy o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone należą do właściwości Sądu Okręgowego w Warszawie – sądu ochrony konkurencji i konsumentów. Z powyższego wynika, że nie zachodzi zarzucana kolizja między postępowaniem sądowym i administracyjnym w zakresie spraw o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone.

Nietrafnie skarżąca zarzuca niezastosowanie do oceny stanu faktycznego niniejszej sprawy przepisu art. 8 ustawy z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów i o odpowiedzialności za produkt niebezpieczny. Ustawa ta reguluje bowiem prawa i obowiązki konsumentów i przedsiębiorców jedynie w sytuacjach zawierania umów z konsumentami poza lokalem przedsiębiorstwa lub na odległość przy pomocy technicznych środków porozumiewania się. Specyfika przedmiotu regulacji tej ustawy sprawia, że wskazywany przez skarżącą przepis nie może być stosowany nawet odpowiednio do innych stosunków cywilnoprawnych, których ta ustawa nie dotyczy.

Nie zasługuje na uwzględnienie także zarzut sprzeczności istotnych ustaleń sądu pierwszej instancji ze zgromadzonym materiałem w sprawie. Sąd dokonuje ustaleń faktycznych na podstawie całokształtu zgromadzonego materiału dowodowego. Wiarygodność i moc poszczególnych dowodów sąd ocenia swobodnie, tzn. nie kierując się jakimikolwiek regułami hierarchizującymi dowody, stosując jedynie zasady logiki formalnej i doświadczenia życiowego. Zarzut dokonania ustaleń faktycznych sprzecznych z materiałem dowodowym skierowany jest przeciwko prawidłowości procesu oceny dowodów oraz formułowania na ich podstawie ustaleń faktycznych. Do skutecznego podniesienia tego zarzutu w apelacji konieczne jest zatem wykazanie, że wnioski wyprowadzone przez sąd na podstawie zgromadzonych dowodów dotknięte są wadami wynikającymi z naruszenia przez sąd zasad logicznego rozumowania lub zasad doświadczenia życiowego. Uzasadnienie apelacji nie zawiera wykazania tego rodzaju wadliwości w ocenie zgromadzonego w sprawie materiału przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, stanowi raczej w tym zakresie polemikę z ustaleniami i argumentacją przyjętą przez Sąd pierwszej instancji. W ocenie Sądu Apelacyjnego zarówno postępowanie dowodowe, jak i ocena dowodów zostały przeprowadzone prawidłowo.

Przechodząc do analizy pozostałych zarzutów apelacji stwierdzić należy, że nie zasługują one na uwzględnienie. Wbrew twierdzeniom skarżącej Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów nie dopuścił się naruszenia art. 65 k.c. W ocenie Sądu Apelacyjnego przepis ten nie znajduje zastosowania do badania zgodności postanowień wzorca umowy z ustawą. Kontrola zgodności postanowienia wzorca

umowy z ustawą, mająca charakter abstrakcyjny, a więc oderwany od treści konkretnego stosunku cywilnoprawnego, nie jest tożsama z wykładnią oświadczenia woli, dokonywaną wedle zasad ustanowionych w art. 65 k.c. odnośnie konkretnego stosunku cywilnoprawnego. Odmienne także są kryteria oceny stosowane w obu tych przypadkach. Zgodnie z treścią § 2 art. 65 k.c. w umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu. W procesie abstrakcyjnej kontroli zgodności postanowienia wzorca umowy z prawem nie jest możliwe badanie zgodnego zamiaru stron i celu umowy, gdyż badanie to odbywa się bez uwzględnienia treści konkretnej umowy zawartej z udziałem tego postanowienia wzorca umowy. Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. badanie takiego postanowienia w ramach kontroli abstrakcyjnej odbywa się w świetle kryteriów dobrych obyczajów i interesu konsumenta. Uwidocznione różnice są na tyle istotne, że czynią niemożliwym zastosowanie przepisu art. 65 k.c. do oceny zgodności z prawem postanowienia wzorca umowy. Funkcją art. 65 k.c. w systemie prawa cywilnego jest ustanowienie reguł służących usuwaniu niejasności co do treści zawartej umowy w celu precyzyjnego określenia praw i obowiązków jej stron oraz w celu utrzymania jej istnienia aż do należytego wykonania. Natomiast przepis art. 385¹ k.c. ma charakter stricte ochronny względem słabszego uczestnika obrotu, jakim jest konsument i jego funkcją jest eliminacja z obrotu postanowień wzorców umów niezgodnych z wymienionymi w tym przepisie kryteriami oceny.

Rozważając podniesione przez skarżącą zarzuty naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. stwierdzić należy, że także ten zarzut jest chybiony. Sąd Apelacyjny podziela dokonaną przez Sąd Okręgowy – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów ocenę poddanego kontroli postanowienia wzorca umowy. W niniejszej sprawie poza sporem była okoliczność, że skarżąca stosuje przedmiotowe postanowienie regulaminu korzystania z oferowanych przez nią usług oraz to, że w wyniku jego stosowania następowało przekształcenie umowy na czas określony w umowę na czas nieokreślony, przy czym konsument nie miał uprawnienia do zniweczenia tego przekształcenia. Trafnie wskazał Sąd Okręgowy – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, że tej treści klauzula odpowiada klauzuli abuzywnej określonej w art. 385³ pkt 18 k.c. Kontrolowane postanowienie wzorca umowy stanowi bowiem jeszcze

bardziej niekorzystną regulację uprawnień konsumenta w zakresie przedłużenia umowy z przedsiębiorcą niż klauzula wymieniona w cytowanym przepisie, gdyż nie tyle ustanawia dla konsumenta „rażąco krótki termin” do złożenia oświadczenia o braku woli kontynuowania umowy, co pozbawia konsumenta zupełnie możliwości zapobieżenia przedłużeniu umowy wbrew jego woli. Sąd Apelacyjny podziela stanowisko Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, że nie zmienia oceny przedmiotowego postanowienia wzorca umowy jako niedozwolonego postanowienia umownego fakt, że konsumenci korzystający z usług skarżącej mogli wypowiedzieć umowę zawartą na czas określony. Taka możliwość tylko pozornie chroniła interesy konsumentów, w rzeczywistości nie neutralizując niekorzystnego oddziaływania na ich interesy zaskarżonej klauzuli. Ponadto podkreślić w tym miejscu należy, że konsument – klient skarżącej mógłby zapobiec pobieraniu przez nią abonamentu za dalsze okresy obowiązywania automatycznie przedłużonej umowy jedynie dokonując wypowiedzenia umowy zawartej na czas określony. Konstrukcja tego rodzaju sprzeczna jest z istotą umowy zawartej na czas określony. Zawarcie umowy na czas określony wskazuje bowiem na to, że strony tej umowy wyrażają zgodny zamiar pozostawania związanymi umową przez pewien odpowiadający ich interesom i potrzebom wycinek czasu. Wprowadzenie możliwości wypowiedzenia tak zawartej umowy pozwala w istocie zniweczyć ten zamiar przez zachowanie jednej tylko strony umowy. Stwierdzić zatem należy, że istnienie możliwości wypowiedzenia umowy zawartej na czas określony sprzyjało pogłębieniu nierównowagi stron umów zawieranych przez skarżącą z konsumentami na niekorzyść tych ostatnich. Konsument – klient skarżącej mógł bowiem zapobiec automatycznemu przedłużeniu umowy tylko przez całkowitą likwidację stosunku prawnego z przedsiębiorcą. W wyniku stosowania przez skarżącą przedmiotowego postanowienia wzorca umowy pozycja jej klientów, będących konsumentami, jako drugiej strony umowy cywilnoprawnej została ukształtowana w sposób dla nich niekorzystny, co w sposób oczywisty narusza ich interesy. Należy zatem zgodzić się z Sądem Ochrony Konkurencji i Konsumentów, że przedmiotowa klauzula kształtuje prawa i obowiązki konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, gdyż ukształtowana praktyka rynkowa w tego samego rodzaju obszarach działalności przedsiębiorców obejmuje zapewnienie

konsumentowi możliwości swobodnego decydowania o przedłużeniu lub zakończeniu umowy z danym przedsiębiorcą. Istotą stosunków cywilnoprawnych jest bowiem nie tylko swoboda kształtowania ich treści, lecz także swoboda ich nawiązywania i rozwiązywania, a także równość podmiotów tych stosunków. Przedmiotowe postanowienie, stanowiące źródło praktyki diametralnie innej, nie może zatem zostać ocenione inaczej jak tylko jako sprzeczne z dobrymi obyczajami. Przedmiotowa klauzula powodowała w konkretnych stosunkach prawnych nawiązanych przez skarżącą z konsumentami nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków stron na niekorzyść konsumenta, wobec czego zasadnie uznał Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, że tej treści postanowienie wzorca umowy rażąco narusza interesy konsumentów.

Wobec powyższego apelację należało oddalić jako bezzasadną.

Orzekając o kosztach postępowania odwoławczego Sąd Apelacyjny zastosował zasadę finansowej odpowiedzialności za wynik tego postępowania i zasądził od przegrywającej postępowanie odwoławcze skarżącej na rzecz powoda kwotę 270,00 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego powoda. Wysokość tej kwoty Sąd Apelacyjny ustalił na podstawie § 12 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 14 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 385 k.p.c. O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono na podstawie art. 108 § 1 k.p.c.

Na oryginalne właściwe podpisy.
Za zgodność z oryginałem stwierdzam
Sekretarz Sądowy

Ce